

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

KATSAUKSIA 39/2019

RANGAISTUSKÄYTÄNNÖN ALUEELLINEN YHTENÄISYYS KAHDEKSASSA RIKOSLAJISSA

JUHA KÄÄRIÄINEN

Julkaisija Helsingin yliopisto
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
www.helsinki.fi/fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti

PL 24, Unioninkatu 40
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Sarja Katsauksia 39/2019

ISBN ISBN 978-951-51-0672-8 (pdf)
ISSN 2342-7779 (verkkojulkaisu)

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ.....	1
JOHDANTO.....	2
TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	5
AINEISTO JA MENETELMÄT	5
TULOKSET.....	6
Rangaistuskäytännön alueellinen vaihtelu rikoksittain.....	6
Tuomioiden vaihtelu tuomioistuimittain.....	7
Tuomioistuinten ryhmittely	9
POHDINTA.....	11
LÄHTEET	13

TIIVISTELMÄ

- Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu rangaistuskäytännön vaihtelua kuluvalle vuosikymmenellä kahdeksassa vakavassa rikostyyppissä:
 - Törkeät rattijuopumukset
 - Törkeät liikenneturvallisuuden vaarantamiset
 - Varkaudet + törkeät varkaudet ml. yritykset
 - Pahoinpitelyt + törkeät pahoinpitelyt ml. yritykset
 - Törkeät kirjanpitorikokset
 - Huumausainerikokset + törkeät huumausainerikokset
 - Raiskaukset + törkeät raiskaukset ml. yritykset
 - Ryöstöt + törkeät ryöstöt ml. yritykset
- Rangaistuksen ankaruutta mitattiin ehdottomien vankeustuomioiden osuudella (%) annetuista tuomioista.
- Tutkimuksen päätuloksena voi pitää, että rangaistusten alueellinen vaihtelu tutkittujen rikosten osalta on huomattavaa. Esimerkiksi ryöstörikoksissa, raiskausrikoksissa ja törkeissä kirjanpitorikoksissa ehdottoman vankeusrangaistuksen todennäköisyyden vaihteluväli on yli 30 prosenttiyksikköä.
- Esitetyt havainnot ovat kuitenkin vasta alustavia ja vaativat jatkotutkimuksia.
- Ensinnäkin, rangaistusten alueellinen vaihtelu voi olla, ainakin osittain, seurausta rikollisuuden piirteiden alueellisesta vaihtelusta. On mahdollista, että rikosten vakavuus vaihtelee alueittain ja selittää rangaistustasojen alueellista vaihtelua.
- Toiseksi on mahdollista, että keskeinen rangaistusten tasoon vaikuttava tekijä, rangaistukseen tuomitun aiempi rikollisuus, vaihtelee alueittain ja saattaa siten selittää rangaistustasojen vaihtelua. Nämä ja muut mahdolliset legaaliset seikat on jatkotutkimuksissa otettava huomioon ennen kuin voimme olla varmoja siitä, että rangaistustasojen alueellinen vaihtelu on todellinen ilmiö tai kuinka merkittävästä ongelmasta oikeastaan on kysymys.

JOHDANTO

Oikeusvaltion yksi keskeisimpiä periaatteita on, että kansalaiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslain (Suomen perustuslaki 1999) kuudennessa pykälässä todetaan, että ”Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.---” Rikoslaisissa yhdenvertaisuusperiaate tulee esiin sen kuudennessa luvussa, jonka kolmannen pykälän mukaan ”Rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä *rangaistuskäytännön yhtenäisyys*.” (Rikoslain 6. luku; kursivointi JK.)

Rangaistuksen mittaamisella voidaan laajassa mielessä tarkoittaa kaikkia niitä ratkaisuja, jotka koskevat päätöstä rangaistuksen ankaruudesta (HE 44/2002). Rangaistukset voidaan asettaa seuraavaan, rangaistuslajin mukaiseen ankaruusjärjestykseen: tuomitsematta jättäminen, rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus. Sakkojen määrällä sekä vankeusrangaistuksen, yhdyskuntapalvelun tai valvontarangaistuksen pituudella voidaan siten tarkemmin säätää rangaistuksen ankaruutta.

Jotta rangaistuksen ankaruudesta päättävä virkamies (yleensä tuomari) voisi toimia yhdenvertaisesti, hänellä tulisi olla kattava tieto käsittelemänsä tapauksen kanssa samanlaisista tapauksista muissa tuomioistuimissa aiemmin annetuista tuomioista. Asiassa on kuitenkin kaksi pulmaa. Ensinnäkin, kahta täysin samanlaista rikosta tuskin on (Tapani & Tolvanen 2011). Voimme kuitenkin ajatella, että rangaistusten tulisi olla yhdenmukaisia sellaisten rikosten kesken, jotka ovat *olennaisilta osin* samankaltaisia (Lappi-Seppälä 2002, 368). Tämänkin rajauksen jälkeen jää kysymys: mitä tarkoitamme niillä teon olennaisilla osilla, joiden tulisi määritellä teosta määrätyn rangaistuksen ankaruus.

Toinen hankaluus ja haaste tuomarin työssä liittyy rikoksista ja niistä määrätystä rangaistuksista koskevan *tiedon* rajallisuuteen.

Suomessa rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen on pyritty päätöksentekomallilla, jota on nimitetty niin sanotuksi normaalirangaistusajatteluksi. Kuten hallituksen esityksessä rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 44/2002, 178) todetaan, ajatuksena on, että ”Normaalirangaistusajattelun mukainen mittaaminen tapahtuisi periaatteessa eräänlaisten vertailujen avulla. Tuomioistuimen tulee verrata tuomittavana olevaa tapausta rikoksen tavallisiin ilmenemismuotoihin ja tuomita sen jälkeen teosta rangaistus, joka vastaa joko teosta tyypillisesti tuomittavia rangaistuksia tai poikkeaa näistä sen mukaan, miten tapaus poikkeaa keskimääräisrikoksesta törkeämpään tai lievempään suuntaan.”

Ajatuksessa normaalirangaistuksen tai ns. tyyppirangaistuksen (Tapani & Tolvanen 2011) soveltamisesta lähdetään siis oletuksesta, että päätöksentekijällä olisi käytettävissään luotettava tieto erilaisista tyyppillisistä rikosten piirteistä ja niistä annettavista tyyppillisistä rangaistuksista ja että päätöksen lähtökohta olisi näiden tietojen vertaamisessa (Lappi-Seppälä 2006, 143). Ongelmana on kuitenkin, että tällaista vertailevaa tietoa on vain hyvin rajallisesti saatavilla.

Rikoksia ja rangaistuksia koskevista tilastoista ei tuomareille tai syyttäjille ole kovin paljon apua. Niiden perusteella emme tiedä, millaisia rangaistuksia on tuomittu suhteessa rikosten ominaisuuksiin. Rangaistuksen määräämisessä keskeistä olisi

tietää, mikä on vallitsevassa oikeuskäytännössä rikoksella aiheutetun vaaran ja vahingon suhde rangaistukseen. Esimerkiksi: Mikä on ollut rangaistuksen suhde varastetun omaisuuden arvoon tai pahoinpidellyn uhrin vammojen laatuun? Tilastojen avulla emme myöskään saa tietää mitään tekijän syyllisyyteen vaikuttavista tekijöistä tai muista sellaisista rangaistusten mittaamiseen vaikuttavista tekijöistä, jotka olisivat omiaan koventamaan, lieventämään tai kohtuullistamaan rangaistusta. Näistä keksinen on esimerkiksi tieto vastaajan aiemmista tuomioista. Toisin sanoen tuomioistuinten päätöksiä kuvaavista nykymuotoisista tilastoista löytyy kovin niukasti tietoa rangaistuskäytännöstä yksittäisen tuomitsemispäätöksen pohjaksi. Toki joitakin erillistutkimuksia suomalaisesta rangaistuskäytännöstä löytyy (ks. esim. Lappi-Seppälä 1982; Lappi-Seppälä & Hinkkanen 2004; Hinkkanen 2007; Hinkkanen 2009; Kainulainen 2006; Kainulainen 2007; Niemi & Lehti 2014; Kääriäinen 2017; Kääriäinen, Aaltonen & Kolehmainen 2019).

Tuomarin rangaistuspäätösten haastavuus syntyy siis yhtäältä tapausten valtavasta monimuotoisuudesta ja toisaalta tiedon rajallisuudesta. Lisäksi kannattaa huomata, että päätöksentekotilannetta sävyttää usein kova työpaine ja siitä johtuva kiire. Juttumäärä tuomaria kohden ja siitä seuraava työpaine myös vaihtelee alueittain melko huomattavasti.

Laaja harkintavalta, tiedon puute ja työpaine voivat johtaa joidenkin muiden kuin legaalisten tekijöiden käyttöön tuomareiden tuomitsemispäätöksissä. Nämä ovat tekijöitä, joita tuomarit tiedostamattaan tulevat käyttäneeksi rangaistuspäätöksissään (Sporer and Goodman-Delahunty, 2009). Näitä voivat olla esimerkiksi tuomareiden asenteet, jotka liittyvät rikoksesta epäillyn, oikeudenkäynnissä vastaajana olevan henkilön ominaisuuksiin (esim. käyttäytyminen, ulkonäkö, etninen tausta, sukupuoli tai ikä) tai vastaavat rikoksen uhrin ominaisuudet. Erityisesti Yhdysvalloissa on tutkittu paljon esimerkiksi vastaajan etniseen taustaan, sukupuoleen tai ikään liittyviä tekijöitä rangaistuksen määräämisessä. Tuloksena on yleensä ollut, että etnisiin vähemmistöihin kuuluvat, miehet ja nuoret saavat ankarampia tuomioita kuin valtaväestöön kuuluvat, naiset ja vanhat ihmiset (Doerner & Demuth, 2014; Spohn & Holleran, 2000; Steffensmeier, Ulmer, & Kramer, 1998). Näiden lisäksi myös tuomitun yhteiskunnallisella asemalla kuten työttömyydellä näyttää olevan merkitystä rangaistusta ankaroitavana tekijänä. Tutkijat ovat myös korostaneet mainittujen tekijöiden yhteisvaikutusta: nuori, etniseen vähemmistöön kuuluva työtön mies näyttää saavan ankaramman kohtelun kuin hänen rikoksensa laatu tai rikoshistoriansa edellyttäisi. (Spohn & Holleran, 2000.)

Yksi rangaistuksen vaihteluun vaikuttavista ei-legaalisista tekijöistä on tuomioiden alueellinen (tuomioistuinkohtainen) vaihtelu ja sen taustalla mahdollisesti vaikuttavat paikalliset tuomitsemiskulttuurit. Ilmiötä on tutkittu pääosin osana muiden ei-legaalisten tekijöiden kartoitusta, jolloin alueellinen vaihtelu ja sen syyt ovat näissä tarkasteluissa jääneet itsenäisenä tutkimuskohteena vähemmälle huomiolle (Johnson et al 2008).

Tässä raportissa ei käydä systemaattisesti läpi aiempaa tutkimusta tuomioiden alueellisesta vaihtelusta vaan tyydytään lähinnä viittaamaan muutamiin suhteellisen tuoreisiin raportteihin, jotka ovat vetäneet tutkimusten tuloksia yhteen. Perusteellisempien kirjallisuuskatsausten aika on myöhemmin.

Valtaosa tutkimuksista on tehty Yhdysvalloissa. Näiden tutkimusten päätulos on, että alueellinen vaihtelu on merkittävää. Katsauksessaan seuraamustutkimuksen viime vuosikymmenten keskeisiin empiirisiin tuloksiin Ulmer (2012) toteaa:

In sum, substantial evidence exists that what kind of sentence one gets, and the factors that predict why one gets it, in significant part depends on where one is sentenced. This appears true of jurisdictions under sentencing guidelines and non-guideline jurisdictions alike.

Samansuuntaisia havaintoja on tehty myös esimerkiksi Alankomaissa (Johnson et al. 2010) Australiassa, Kanadassa, Englannissa ja Uudessa-Seelannissa (Goodall & Durrant 2013; Goodall 2014).

Suomessakin rangaistusten alueellista vaihtelua on tutkittu, joskin yllättävän vähän. Lappi-Seppälä (1982) on tutkinut rangaistuskäytännön alueellista yhtenäisyyttä 1970-luvun loppupuolen aineistoilla, jolloin tutkimuksen kohteena olivat varkaus- ja pahoinpitely- ja petosrikokset. Alueellisena havaintoyksikkönä Lappi-Seppälän tutkimuksessa olivat tuomioistuimet (myös hovioikeuspiirit).

Varkausrikosten osalta Lappi-Seppälä havaitsi esimerkiksi, että

”Ankarin tuomioistuin määräsi vankeusrangaistuksista 15 % ehdollisiksi. Lievimmissä tuomioistuimissa ehdollisten osuus oli yli 75 %. Jos kahden tuomioistuimen muista poikkeava linja jätetään huomiotta, havaitaan tuomioistuinten sijoittuvan varsin tasaisesti välille 15–55 %. Kyse ei siten ole muutaman tuomioistuimen muista poikkeavasta käytännöstä, vaan yleisestä tuomiovarianssista ehdollisen rangaistuksen käytössä”. (Lappi-Seppälä 1982, 12.)

Pahoinpitelyrikosten osalta Lappi-Seppälä teki samansuuntaisen havainnon kuin varkausrikoksissa: ehdollisen rangaistuksen osuus vankeusrangaistuksista vaihteli varsin huomattavasti tuomioistuinten välillä (Lappi-Seppälä 1982, 16).

Hinkkanen (2007) on tarkastellut laajalla aineistolla rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä hovioikeuspiireittäin ja alioikeuksittain. Aineisto koottiin vuosilta 1999–2003 ja käsitti kaikki käräjä- ja hovioikeuksissa käsiteltyjen rikosasioiden tuomiolauselmat. Hinkkanen löysi alueellisia eroja sekä hovioikeuspiirien välillä että erityisesti käräjäoikeuksien välillä. Hinkkanen totesi, että alueelliset erot ovat käräjäoikeustasolla selvästi suuremmat kuin hovioikeuksien tasolla: samojen hovioikeuksien sisällä saattaa olla sekä lievän että ankaran rangaistuskäytännön tuomioistumia. Valitettavasti Hinkkasen metodologisesti varsin kunnianhimoinen ja ansiokas työ on jäänyt julkaisematta.

Suomessa rangaistuskäytäntöä pyritään yhtenäistämään muutoksenhakumenettelyllä sekä ylempien oikeusasteiden antamien ennakkopäätösten avulla. Käräjäoikeuden tuomioon tyytymätön voi hakea ratkaisuun muutosta tietyin edellytyksin ja hovioikeuden tehtävänä on varmistaa, että tuomio on ollut vallitsevan rangaistuskäytännön mukainen. Jo rangaistus päätöksiä tehdessään tuomarit voivat lukea hovioikeuksien ja korkeimman oikeuden ratkaisuja julkisilta internet-sivuilta. Nämä ovat kuitenkin oikeuskäytäntöä ohjaamaan tarkoitettuja ja siinä tarkoituksessa valikoituneita tapauksia eivätkä mitään suuria massoja edustavia keskivertotapauksia. Itse asiassa tuomareiden pääsy oikeushallinnon tietojärjestelmissä muiden kuin oman tuomiopiirin ratkaisuihin on rajoitettu.

Hovioikeuksien tehtävänä on siis ohjata alueensa käräjäoikeuksien toimintaa ja valvoa muun muassa rangaistuskäytännön yhtenäisyyden toteutumista. Pääosinhan tämä tapahtuu muutoksenhakumenettelyn kautta. Lisäksi tuomareille järjestetään

koulutus- ja keskustelutilaisuuksia, joissa yhtenäistä käytäntöä pyritään rakentamaan. Viime vuosikymmenellä jotkin hovioikeuspiirit on julkaisseet osana laatuhankeita jopa suosituksia eräiden rikosten rankaisukäytännöistä (ks. esim. Louhelainen 2003, Savela 2006). Suositukset ovat perustuneet hovioikeuspiirin alueella tehtyihin havaintoihin tuomioistuinten ratkaisuksista.

Suomessa ei ollakaan haluttu lähteä antamaan sellaisia yksityiskohtaisia rangaistuskäytäntöä ohjaavia suosituksia kuin joissakin muissa maissa vaan on haluttu korostaa tuomioistuinten ja tuomareiden itsenäisyyttä ja riippumattomuutta päätöksenteossa.

TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan tuomioiden vaihtelua alueellisesta näkökulmasta: kuinka paljon tuomioiden ankaruus vaihtelee suomalaisten kärjäoikeuksien välillä eräissä vakavissa rikoksissa. Tutkimus on puhtaasti kuvaileva, jonka tulokset tarjoavat lähtökohdan myöhemmälle tutkimukselle. Tutkimuksessa ei etsitä tuomioiden alueellisen vaihtelun syitä eikä edes pyritä varmistumaan siitä, onko vaihtelu aidosti alueellista. Esimerkiksi tekojen vakavuutta tai tuomittujen aikaisempia rikostuomioita ei voida ottaa huomioon, koska aineistosta ei näitä tietoja löydy. Näihin kysymyksiin palataan myöhemmin tutkimushankkeen edetessä.

AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimusaineisto kerättiin Tilastokeskuksen PX-Web -tietokannasta (ks. Suomen virallinen tilasto... 2019). Havaintoyksikkönä oli kärjäoikeus.

Rangaistuksen ankaruuden mittana käytettiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittujen osuutta kaikista rangaistukseen tuomituista eräissä sellaisissa vakavissa rikoksissa, joissa ehdotonta vankeusrangaistusta yleisesti käytetään rangaistuksena. Yhdyskuntapalveluksi tai valvontarangaistukseksi muunnettuja ehdottomia vankeusrangaistuksia ei sisällytetty laskettuun lukuun. Varkausrikosten, pahoinpitelyrikosten, huumausainerikosten, raiskausrikosten ja ryöstörikosten kohdalla perustekomuotojen ja törkeiden tekomuotojen tiedot yhdistettiin, koska on mahdollista, että tunnusmerkistöjen valintoja koskevat päätökset vaihtelevat tuomioistuinten välillä: samanlainen teko saattaa tulla toisessa tuomioistuimessa määritellyksi törkeäksi ja toisessa perusmuotoiseksi. Muuttajat laskettiin viiden tai yhdeksän vuoden keskiarvoina seuraavasti:

- Törkeät rattijuopumukset 2013–17
- Törkeät liikenneturvallisuuden vaarantamiset 2013–17
- Varkaudet + törkeät varkaudet ml. yritykset 2013–17
- Pahoinpitelyt + törkeät pahoinpitelyt ml. yritykset 2013–17
- Törkeät kirjanpitorikokset 2009–17
- Huumausainerikokset + törkeät huumausainerikokset 2013–17
- Raiskaukset + törkeät raiskaukset ml. yritykset 2009–17

- Ryöstöt + törkeät ryöstöt ml. yritykset 2013–17

Jos oikeudessa tuomittuja oli havaintojakson aikana kyseisessä rikoksessa alle 20, havainnoksi merkittiin puuttuva tieto.

Tutkimuksessa käytetään kuvailevia tilastollisia menetelmiä, joita kuvataan tarkemmin tulosten esittelyn yhteydessä.

TULOKSET

Rangaistuskäytännön alueellinen vaihtelu rikoksittain

Aloitetaan tarkastelemalla ehdottomien vankeusrangaistusten osuuksia koko aineistossa rikostyypeittäin kuvailevien tunnuslukujen avulla. Kun tutkimustehtävänä on havaintoyksiköiden (käräjäoikeuksien) välisten erojen tarkastelu, fokus on luonnollisesti hajontaa kuvaavissa luvuissa. Minimi, maksimi ja niiden erotus, vaihteluväli, kertovat konkreettisesti vaihtelun suuruudesta (taulukko 1). Näemme esimerkiksi, että keskimääräisessä käräjäoikeudessa annetaan varkausrikoksista noin joka viidennessä tapauksessa vankeustuomio. Vaihtelu on kuitenkin melko huomattavaa: on käräjäoikeus, jossa ehdottoman vankeustuomion saamisen todennäköisyys on 7,2 prosenttia ja toisaalta käräjäoikeus, jossa sen todennäköisyys on 29 prosenttia, jolloin vaihteluvälin pituus on noin 22 prosenttiyksikköä. Pisin vaihteluväli näyttää olevan raiskausrikoksissa, ryöstörikoksissa ja törkeissä kirjanpitorikoksissa, kaikissa yli 30 prosenttiyksikköä. Lyhin vaihteluväli näyttää olevan pahoinpitelyrikoksissa ja törkeissä rattijuopumuksissa, kummassakin noin kymmenen prosenttiyksikköä.

Vankeustuomioiden suhteellisen osuuden vaihtelun vertailu on kuitenkin tällä tavalla harhaista, sillä vaihteluun vaikuttaa se, kuinka kaukana keskimääräinen prosenttiosuus on 50:stä. Kun keskimääräinen prosenttiosuus lähestyy sataa tai nolaa, osuuden maksimivaihtelu vähenee (ks. Coffey ym. 1988). Siksi tavanomaiset variaation mittarit kuten vaihteluväli, keskihajonta tai variaatiokerroin eivät sovellu vankeustuomioiden osuuksien vaihtelun vertailuun eri rikostyyppien välillä, jos osuuksien keskiarvo poikkeaa toinen toisistaan. Tämähän on tilanne tässä tapauksessa: esimerkiksi törkeissä liikenneturvallisuuden vaarantamisissa keskimääräinen tuomioistuin antaa ehdottoman vankeustuomion 6,5 prosentissa tapauksista mutta ryöstörikoksissa vastaava luku on noin 54 prosenttia.

Coffey, Feingold ja Bromberg (1988) ovat kuitenkin kehittäneet mitan, joka soveltuu suhteellisten osuuksien variaation tarkasteluun (Coffey ym. 1988). Mitan ideana on laskea prosenttiosuuksien keskimääräinen vaihtelu niiden keskiarvon ympärille (sama periaate kuin keskihajonnan laskemisessa) ja suhteuttaa saatu luku vaihtelun maksimiarvoon. Taulukkoon 1 on laskettu tämä Coffeyn, Feingoldin ja Brombergin H, joka kuvaa siis prosenttiosuuden keskimääräistä vaihtelua tuomioistuinten välillä kun vaihtelun maksimiarvo on huomioitu (H vaihtelee välillä 0–1). Havaitsemme, että tuomioiden vaihtelu, kun maksimiarvo on vakioitu, oli suurinta törkeissä liikenneturvallisuuden vaarantamisissa ($H=0,52$), törkeissä kirjanpitorikoksissa ($H=0,41$) ja huumausainerikoksissa ($H=0,34$). Vähäisintä vaihtelu oli ryöstörikoksissa ($H=0,20$), varkausrikoksissa ($H=0,22$), raiskausrikoksissa ($H=0,25$) ja törkeissä rattijuopumuksissa ($H=0,27$).

Korostettakoon vielä, että edellä lasketut H-arvot ovat hyödyllisiä, jos halutaan vertailla vankeusrangaistusten osuuksien alueellista vaihtelua eri rikoksissa. Vaihteluväli on silti hyödyllinen alueellisen vaihtelun mittari, jos olemme kiinnostuneita tuomioiden vaihtelusta yksittäisissä rikoksissa. Jos ehdottoman vankeustuomion saamisen todennäköisyys esimerkiksi raiskausrikoksessa on jossain tuomioistuimessa 26 prosenttia ja toisessa 63 prosenttia, voitaneen ainakin todeta, että jatkotutkimuksiin on aihetta.

Taulukko 1 Ehdottomien vankeusrangaistusten osuudet (%) käräjäoikeuksien ratkaisuisa eräissä rikostyypeissä: kuvailevia tunnuslukuja.

	N	Vaihteluväli	Minimi	Maksimi	Keskiarvo	H
Varkausrikokset	27	21,7	7,2	28,9	20,9	0,22
Ryöstörikokset	25	32,8	38,6	71,4	53,8	0,20
Pahoinpitelyrikokset	27	10,0	3,7	13,7	9,1	0,25
Huumausainerikokset	27	24,7	1,7	26,4	14,5	0,34
Raiskausrikokset	20	37,1	26,1	63,2	45,2	0,25
Törkeä rattijuopumus	27	10,1	3,6	13,7	8,5	0,27
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen	26	16,7	1,5	18,2	6,5	0,52
Törkeä kirjanpitorikos	25	31,6	5,3	36,8	18,6	0,41

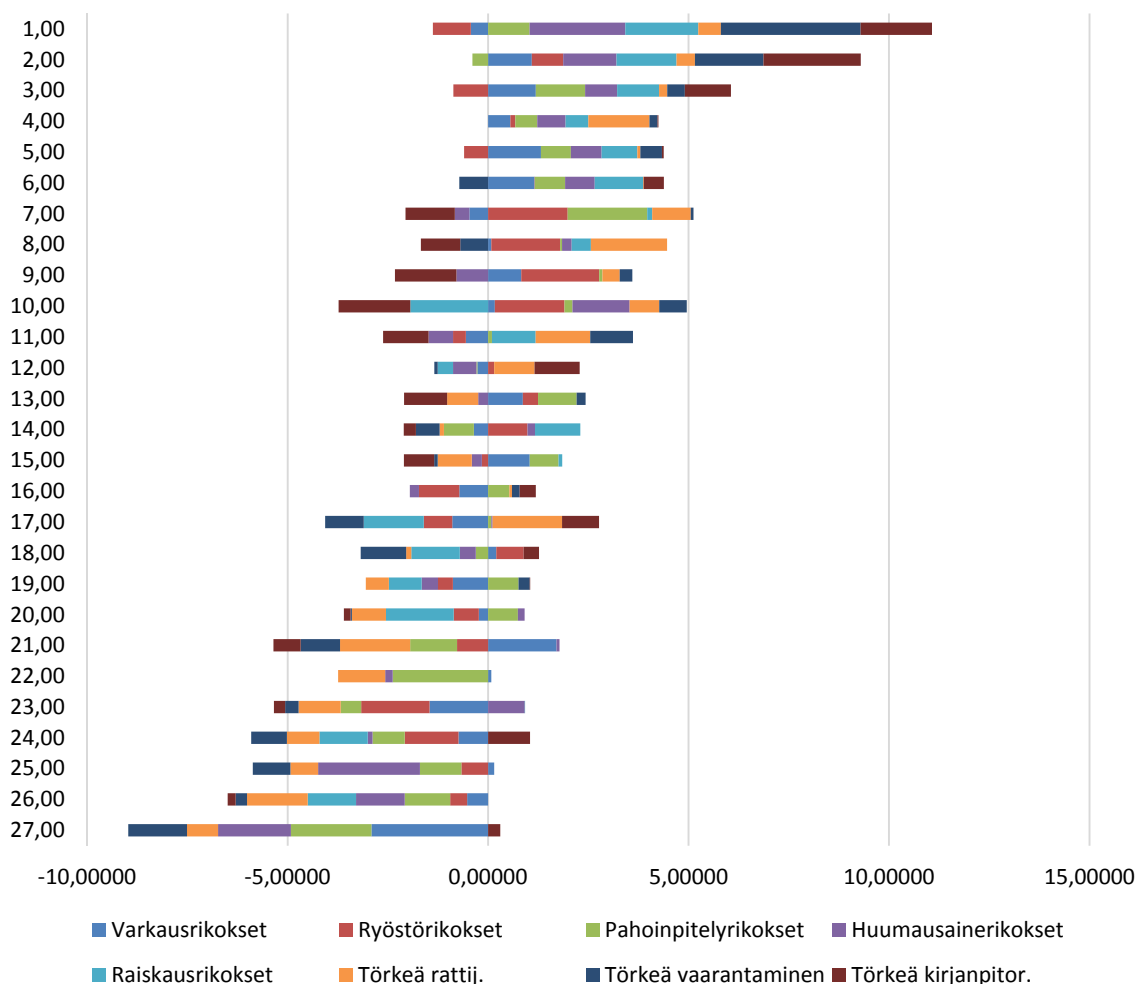
Tuomioiden vaihtelu tuomioistuimittain

Seuraavaksi lähdemme katsomaan tuomioiden ankaruuden vaihtelua tuomioistuimittain. Kuten edellä esitetyt hajontaluvut osoittavat, tuomioistuimista tulee erilaisia rangaistuspäätöksiä: joissakin tuomioistuimissa tuomiot ovat ankarampia kuin toisissa. Miten tätä tuomioistuinkohtaista rangaistuspäätösten hajontaa voisi kuvata muutoin kuin yhdellä hajontaluvulla?

Kun mittaamme tuomioistuinten määräämien tuomioiden ankaruutta kahdeksalla muuttujalla, voisimme lähteä yksinkertaisesti siitä, että summaisimme yhteen näiden muuttujien arvot. Tällä tavalla saisimme yhden mittarin, joka kuvaisi tuomioistuimen ankaruutta suhteessa muihin. Ennen summaamista meidän tulisi standardisoida muuttujien arvot, jolloin kaikkien muuttujien keskiarvo asettuu nolaksi ja keskihajonta ykköseksi. Kun standardisoidut muuttujien arvot summataan, tulokseksi saatu summamuuttuja muodostuu niin, että jokainen yhteenlaskettava muuttuja saa laskennassa saman painoarvon.

Näin saatu kuva käräjäoikeuksien ankaruudesta olisi kuitenkin kovin karkea ja tietyllä tavalla harhaanjohtava. On mahdollista, ehkä jopa todennäköistä, että tuomioistuinten ankaruuserot vaihtelevat rikostyyppin mukaan: tuomioistuin voi olla ankara yhden rikoksen suhteen mutta ei yhtä ankara jonkin toisen rikoksen suhteen. Tämän vuoksi kuvioon 1 on piirretty kuvaaja, josta nähdään, miten summamuuttuja

oikeastaan muodostuu. Kuviossa tuomioistuimet asettuvat summamuuttujan mukaiseen järjestykseen: sijalla yksi on kokonaisuudessaan ankarin ja sijalla 27 vähiten ankara tuomioistuin. Lisäksi näemme, miten keskimääräinen ankaruus tai lievyys eri rikoksista annettujen tuomioiden perusteella oikeastaan muodostuu. Esimerkiksi kuviossa ensimmäisenä oleva kärjäoikeus on kokonaisuutena laskien ankara tuomioistuin, mutta ei ihan kaikilla mittareilla: varkaus- ja ryöstörikosten suhteen linja on keskimääräistä hiukan lievempi. Toisaalta tuo sama kärjäoikeus on erityisen ankara liikenneturvallisuuden vaarantamisissa ja huumausainerikoksissa. ”Keskikastin” tuomioistuimet ovat profiililtaan selvästi kaksijakoisia: esimerkiksi kärjäoikeudessa, joka on merkitty kuvioon numerolla kymmenen, tuomiot ovat yhtäältä melko ankaria ryöstörikosten ja huumausainerikosten kohdalla, mutta selvästi maan lievimpiä törkeissä kirjanpitorikoksissa ja raiskausrikoksissa. Kokonaisuutena katsoen lievän rangaistuskäytännön tuomioistuimista havaitsemme esimerkiksi, että kärjäoikeudessa numero 25 on erityisen lieviä tuomioita tullut huumausainerikoksissa. Kärjäoikeus numero 27 taas näyttää antavan erityisen lieviä tuomioita varkausrikoksissa.

Kuvio 1 Kärjäoikeuksien tuomioiden ankaruus kahdeksassa rikoksessa.

Tuomioistuinten ryhmittely

Meillä on myös toinen tapa tarkastella tuomioistuinten määräämien rangaistusten ankaruutta eri rikoksista. Voimme kysyä, selittääkö ankaruus yhdessä rikoksessa ankaruutta toisessa. Tähän kysymykseen voidaan koettaa vastata laskemalla korrelaatiokertoimet rangaistusten ankaruutta kuvaavien muuttujien välille. Mittaamme siis edelleenkin rangaistusten ankaruutta ehdottoman vankeusrangaistuksen osuuksilla eri rikoksista annetuista rangaistuksista.

Taulukko 2 Ehdottomaan vankeusrangaistuksen tuomittujen osuuksien väliset korrelaatiokertoimet.

	Varkausrikokset	Ryöstörikokset	Pahoinpitelyrikokset	Huumausainerikokset	Raiskausrikokset	Törkeä rattijuopumus	Törkeä vaarantaminen	Törkeä kirjanpitorikos
Varkausrikokset	1	,185	,300	,313	,290	,006	,188	-,067
Ryöstörikokset		1	,145	-,026	,007	,432*	,006	-,465*
Pahoinpitelyrikokset			1	,416*	,169	,451*	,432*	-,075
Huumausainerikokset				1	,319	,287	,621**	,275
Raiskausrikokset					1	,217	,461*	,266
Törkeä rattijuopumus						1	,278	,034
Törkeä vaarantaminen							1	,243
Törkeä kirjanpitorikos								1

*. Korrelaation on merkitsevä 0.05 tasolla (2-suunt.).

** Korrelaation on merkitsevä 0.01 tasolla (2-suunt.).

Taulukosta 2 havaitsemme, että muuttujien väliset korrelaatiokertoimet ovat pääosin positiivisia, mutta yleisesti ottaen verraten alhaisia. Esimerkiksi, jos tuomioistuin määrää ankaria rangaistuksia varkausrikoksista, se ei merkitse, että tuomiot olisivat ankaria myös muissa rikoksissa. Taulukosta voidaan poimia myös toinen esimerkki: jos tuomioistuin määrää ankaran rangaistuksen huumausainerikoksista, se todennäköisesti määrää ankaran rangaistuksen myös törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta (korrelaatiokerroin melko korkea 0,62), mutta esimerkiksi ryöstörikoksesta sen määräämää rangaistusta emme voi näin ennustaa. Toisin sanoen, näiden korrelaatiokerrointen perusteella päädyimme samaan kuin edellä: jos tuomioistuimen tuomitsemiskäytäntö on ankara yhden rikoksen kohdalla, se voi olla lievä toisen rikoksen kohdalla ja päinvastoin.

Voimme myös koettaa ryhmitellä tuomioistuimia edellä kuvattujen muuttujien avulla. Tässä käytetään hyväksi ryhmittelyanalyysiä. Ryhmittelyanalyysin perusideana on, nimensä mukaisesti, ryhmitellä havaintoyksiköt osaryhmiin. Jokaisessa osaryhmässä siihen kuuluvien havaintoyksiköiden, tässä tapauksessa siis tuomioistuinten, tulisi olla mahdollisimman paljon keskenään samankaltaisia ja samalla ryhmien tulisi olla mahdollisimman erilaisia muihin ryhmiin nähden. Tässä käytettiin ns.

K-keskiarvomenetelmää. Ennen analyysia aineisto standardoitiin ja järjestettiin tuomioistuimen alueen asukasluvun mukaiseen nousevaan järjestykseen. Kokeilujen jälkeen analyysi laskettiin kuudelle ryhmälle.

Taulukossa 3 käyvät ilmi analyysin lopputuloksena saadut ryhmät ja standadomattomien muuttujien keskiarvot kussakin ryhmässä. Taulukossa esitetään myös muuttujien ala- ja yläkvartiilit sekä mediaanit. Jos jonkin muuttujan keskiarvo ryhmässä kuuluu muuttujan alakvartiiliin koko aineistossa, keskiarvon perässä on pieni a-kirjain (a) tai jos keskiarvo kuuluu muuttujan yläkvartiiliin koko aineistossa, sen perässä on vastaavasti pieni y-kirjain (y).

Taulukko 3 Ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittujen osuudet keskimäärin rikoksittain ja käräjäoikeusryhmittäin.

Rikos (alakovartiili; mediaani, yläkvartiili)	Klusteri ja käräjäoikeus					
	Ryhmä 1: neljä käräjä- oikeutta	Ryhmä 2: kaksi käräjä- oikeutta	Ryhmä 3: kaksi käräjä- oikeutta	Ryhmä 4: kah- deksan käräjä- oikeutta	Ryhmä 5: kolme käräjä- oikeutta	Ryhmä 6: kah- deksan käräjä- oikeutta
Varkausrikokset (18,25;21,24;24,93)	21,6	14,4 (a)	22,4	23,9	19,4	19,2
Ryöstörikokset (47,17; 50,94; 60,28)	70,2 (y)	50,8	53	53,3	54,1	46,8 (a)
Pahoinpitelyrikokset (7,40; 9,32; 10,83)	10,5	5,6 (a)	9,9	10,4	8,9	8,0
Huumausainerikok- set (12,41; 13,85; 18,15)	15,1	3,5 (a)	23,7 (y)	15,8	12,9	13,8
Raiskausrikokset 33,33; 46,29; 55,89)	41,9	45,2	61,6 (y)	52,7	35,1	39,2
Törkeä rattijuopumus (6,21; 8,50; 10,51)	11,3 (y)	6,4	9,9	9,0	10,9 (y)	5,8 (a)
Törkeä vaarantaminen (3,91; 6,28; 7,64)	6,8	2,4 (a)	15,2 (y)	6,9	4,0	5,6
Törkeä kirjanpitorikos (12,14; 18,75; 24,00)	8,3 (a)	19,8	34,4 (y)	17,2	24,7 (y)	18,8

Aloitetaan ryhmästä neljä, johon kuuluu kahdeksan käräjäoikeutta. Tässä ryhmässä ehdottomien vankeusrangaistusten osuus ei poikkea merkittävästi ylös- eikä alaspäin yhdenkään tutkimamme rikoksen kohdalla. Ryhmälle voisi antaa nimityksen ”Keski-vertotuomioistuimet”.

Ryhmään kaksi kuuluu kaksi käräjäoikeutta. Tässä ryhmässä vankeusrangaistuksen saamisen todennäköisyys oli muita käräjäoikeuksia selvästi pienempi neljässä rikoksessa: varkausrikoksissa, pahoinpitelyrikoksissa, huumausainerikoksissa ja törkeissä vaarantamisissa. Myös törkeissä rattijuopumuksissa menttiin lähelle alakvartiilia. Muissa rikoksissa tuomitsemislinja oli keskimääräinen. Tätä pientä ryhmää voisi varauksin nimittää ”Keskimäärästä lievemman rangaistuskäytännön” tuomioistuimiksi.

Ryhmään kolme kuuluu myös kaksi tuomioistuinta. Tässä ryhmässä vankeusrangaistuksen saamisen todennäköisyys oli muita käräjäoikeuksia selvästi suurempi neljässä rikoksessa: huumausainerikoksissa, raiskausrikoksissa, törkeissä liikenneturvallisuuden vaarantamisissa ja törkeissä kirjanpitorikoksissa. Myös törkeissä rattijuopumuksissa menttiin selvästi yli muiden käräjäoikeuksien keskiarvon. Muissa rikoksissa tuomitsemislinja oli keskimääräinen. Ryhmää voisi nimittää ”Keskimäärästä ankaramman rangaistuskäytännön” tuomioistuimiksi.

Muut kolme ryhmää ovat erilaisia ”sekaryhmiä”, joita luonnehtii se, että niiden rangaistuskäytäntö saattaa poiketa keskimääräistä ankarampaan tai lievempään suuntaan joidenkin yksittäisten rikosten kohdalla, mutta muuten linja saattaa olla keskimääräinen. Ryhmässä viisi annetaan selvästi muita tuomioistuimia ankarampia rangaistuksia törkeissä rattijuopumuksissa ja törkeissä kirjanpitorikoksissa, mutta muiden rikosten kohdalla linja on keskimääräinen. Ryhmässä kuusi taas annetaan keskimääräistä lievempiä tuomioita ryöstörikoksissa ja törkeissä rattijuopumuksissa, mutta muissa rikoksissa linja on keskimääräinen. Ryhmässä yksi puolestaan annetaan keskimääräistä selvästi ankarampia rangaistuksia ryöstörikoksissa ja törkeissä rattijuopumuksissa, mutta törkeisiin kirjanpitorikoksiin suhtaudutaan selvästi muita lievemmin seuraamuksin.

Ryhmittelyanalyysin päätuloksena voi siten pitää sitä, että käräjäoikeuksia ei ole kovin järkevää asettaa yksilöotteiseen ankaruusjärjestykseen vaan kyse on pikemminkin erilaisista ”tuomitsemisprofileista”. Tulos viittaa siihen, että on saattanut syntyä paikallisia tuomitsemiskulttuureja, joissa eri rikoksiin suhtautuminen saa alueellisesti erilaisia painotuksia.

POHDINTA

Edellä on tutkittu rangaistuskäytännön alueellista vaihtelua kahdeksassa vakavassa rikostyyppissä. Tutkimuksen päätuloksena voi pitää, että rangaistusten alueellinen vaihtelu tutkittujen rikosten osalta on huomattavaa. Tässä tutkimuksessa ei ole tehty systemaattista vertailua Lappi-Seppälän (1982) 1970-luvun aineistoilla tekemiin havaintoihin, mutta voi sanoa, että tämän tutkimuksen päätulos on hyvin saman suuntainen kuin hänen havaintonsa neljän vuosikymmenen takaa. Ongelma on siis tiedostettu jo varhain, mutta toimenpiteet tuomitsemiskäytännön alueellisten erojen vähentämiseksi ovat olleet ilmeisen riittämättömiä.

Tässä esitetyt havainnot ovat kuitenkin vasta alustavia ja vaativat jatkotutkimuksia. Ensinnäkin, rangaistusten alueellinen vaihtelu voi olla, ainakin osittain, seurausta rikollisuuden piirteiden alueellisesta vaihtelusta. On mahdollista, että rikosten vakavuus vaihtelee alueittain ja selittää rangaistustasojen alueellista vaihtelua. Toiseksi on mahdollista, että keskeinen rangaistusten tasoon vaikuttava tekijä, rangaistukseen tuomitun aiempi rikollisuus, vaihtelee alueittain ja saattaa siten selittää rangaistustasojen vaihtelua. Nämä ja muut mahdolliset legaaliset seikat on jatkotutkimuksissa otettava huomioon ennen kuin voimme olla varmoja siitä, että rangaistustasojen alueellinen vaihtelu on todellinen ilmiö tai kuinka merkittävästä ongelmasta oikeastaan on kysymys. Sellaiseen tutkimukseen eivät enää riitä Tilastokeskukselta saatavat tuomioistuintasoiset aineistot vaan on mentävä keräämään aineistoja yksittäisten päätösten tasolla oikeushallinnon perusrekistereistä.

Mistä rangaistustasojen alueellinen vaihtelu sitten johtuu, jos ilmiö osoittautuu todelliseksi? Edellä viittasimme ajatukseen paikallisesta tuomitsemiskulttuureista. Lappi-Seppäläkin viittasi aikoinaan ”seutukuntatraditioihin” tai ”paikallistraditioihin” (Lappi-Seppälä 1982, 16) vaikka ei avannut näitä käsitteitä enempää.

Käräjätuomareiden tekemät rangaistuspäätökset eivät tietenkään synny tyhjiössä vaan ovat sosiaalisen vuorovaikutuksen tulosta. Prosessiin, jonka lopputuloksena rangaistus päätös syntyy, osallistuvat ainakin rikostutkintaa tekevä poliisi, tutkinnanjohtaja, syyttäjä, vastaajan ja asianomistajan asianajajat ja yksi tai useampi tuomari (tai notaari). Päätökset syntyvät siis paikallisessa ammatillisessa yhteisössä, jonka normeista osa syntyy arkipäiväisessä työssä ja ajan kuluessa. Päätökset syntyvät aina rajallisen tiedon ja rajallisen ajan kehyksessä: päätöksiä on pystyttävä tekemään nopeasti, vaikka päätökseen liittyviä epävarmuustekijöitä olisikin olemassa. Organisaatiotekijöiden merkitystä tuomitsemispäätöksiä tarkasteltaessa onkin havaittu, että mitä suurempi työpaine tuomioistuinten on, sitä lievempiä tuomiot ovat. Lievemmillä tuomioilla saatetaan pyrkiä kompensoimaan mahdollisten kiireestä johtuvien virheiden haittojen merkitystä rangaistukseen tuomitulle. (Ulmer & Johnson 2004.)

Kun käytävissä olevat ajalliset ja tiedolliset resurssit ovat riittämättömät, ei edes pyritä ”täydellisiin” vaan ”riittävän hyviin” päätöksiin. Heuristiikka tutkii päätöksentekoprosesseja (ks. esim. Gigerenzer 2006). Lähtökohtana on ajatus, että päätökset syntyvät aina epätäydellisen, puutteellisen tiedon varassa. Vaikka tietoa olisikin tarjolla, kaikkia mahdollisia päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä on mahdoton hallita ja ottaa huomioon. Tilanne pakottaa päätöksentekijät kehittämään päätöksentekomalleja, joita tyypillisissä päätöksentekotilanteissa sovelletaan. Ne nopeuttavat ja tehostavat päätöksentekoa, jos asianosaisilla on yhteinen käsitys niiden sisällöstä. Voi ajatella, että etenkin rutiinomaiset, tavalliset rikostapaukset käsitellään tietyn, paikallisesti kehittyneen päätöksentekomallin mukaisesti, jolloin päätöksentekoon osallistuvilla on yhteinen käsitys ratkaisun perusteista ja lopputuloksesta. Mallien lähtökohta on tietysti lain säädöksissä, mutta tulkintaa koskevat säännöt voivat vaihdella. Tällaisten tuomioistuinten heurististen päätöksentekomallien merkitys korostuu, kun tiedämme, että tuomareilla ei ole käytössään kattavia tietoja muiden kuin oman tuomioistuintensa aiemmista ratkaisuista.

Käräjäoikeuksia ryhmittelevä analyysi viittasi siihen, että käräjäoikeuksia ei voi yksilöittäen luokitella ankaraa ja lievää tuomitsemiskäytäntöä toteuttaviksi. Sama käräjäoikeus voi olla ankara yhden rikoksen suhteen, mutta lievä toisen. Tämä sopisi yhteen sen kanssa, mitä on edellä sanottu mahdollisten paikallisten, rangaistuspäätöksiä koskevien päätöksentekomallien kehitymisestä.

Paikallisia tuomitsemiskulttuureita tutkittaessa on myös muistutettu, että tuomioistuinten ovat osa ympäröivää yhteisöään ja sen taholta tulevat odotukset saattavat heijastua tuomitsemispäätöksiin (Ulmer 2012, 15–16). Germaaniseen oikeustraditioon kuuluvassa Suomessahan tuomioistuinten riippumattomuus on erityisen vahva arvo, mutta tämäkin näkökulma kannattanee jatkotutkimuksissa pitää esillä.

On myös mahdollista, jopa todennäköistä, että paikalliset tuomitsemiskulttuurit eivät ole yhtenäisiä vaan tuomioistuinten sisälläkin esiintyy vaihtelua. Myös tämän vaihtelun etsiminen ja selittäminen olisi tärkeää: missä määrin vaihtelua selittävät esimerkiksi syyttäjä- tai tuomarikohtaiset systemaattiset tulkintaerot rangaistusta mitattaessa.

LÄHTEET

- Albonetti, C. A. (1991). An integration of theories to explain judicial discretion. *Social problems*, 38(2), 247–266.
- Coffey, M. P., Feingold, M., & Bromberg, J. (1988). A normed measures of variability among proportions. *Computational Statistics & Data Analysis*, 7(2), 127–141.
- Doerner, J. K., & Demuth, S. (2014). Gender and sentencing in the federal courts: Are women treated more leniently? *Criminal Justice Policy Review*, 25(2), pp. 242–269.
- Gigerenzer, G. (2006). Heuristics. In G. Gigerenzer & C. Engel (Eds.), *Heuristics and the law* (pp. 17–44). Cambridge, MA: MIT Press.
- Goodall, W. (2014). Sentencing consistency in the New Zealand district courts. A thesis Submitted to the Victoria University of Wellington in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Criminology. Victoria University of Wellington 2014.
- Goodall, W., & Durrant, R. (2013). Regional variation in sentencing: The incarceration of aggravated drink drivers in the New Zealand District Courts. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 46(3), 422–447.
- HE 44/2002. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020044.pdf>. Luettu 15.10.2019.
- Hinkkanen, V. (2007). Yleiset mittaamisperusteet ja rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Ali- ja hovioikeuskäytännön tilastollista analyysia 1999–2003. Pro gradu -tutkielma: Helsingin yliopisto, Rikos- ja prosessioikeuden sekä oikeuden yleistieteiden laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hinkkanen, V. (2009). Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö: Tutkimus rangaistuskäytännöstä ja seksuaalirikosten uusimisesta. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Johnson, B. D., Ulmer, J. T., & Kramer, J. H. (2008). The social context of guidelines circumvention: The case of federal district courts. *Criminology*, 46(3), 737–783.
- Johnson, B. D., Van Wingerden, S., & Nieuwbeerta, P. (2010). Sentencing homicide offenders in the Netherlands: Offender, victim, and situational influences in criminal punishment. *Criminology*, 48(4), 981–1018.
- Kainulainen, H. (2006). Seuraamusikäytäntö huumausaineen käyttör rikoksissa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kainulainen, H. (2007). Rangaistuskäytäntö törkeissä huumausainerikoksissa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kääriäinen, J. (2017). Seitsemän rikostapausta: käräjätuomareiden arvioima rangaistuskäytäntö ja väestön rangaistusvalinnat. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 21, Helsinki.
- Kääriäinen, J., Aaltonen, O. P., & Kolehmainen, L. (2019). Rattijuopumuksen rangaistuskäytäntö sekä rattijuopumuksen, törkeän rattijuopumuksen, ja törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen ajokieltoikäytäntö. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:37. Valtioneuvoston kanslia: Helsinki.

- Lappi-Seppälä, T. Rangaistuksen määrääminen varkaus-, pahoinpitely- ja petosrikkoksista. Tutkimustulosten tiivistelmä. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 1/1982. Helsinki.
- Lappi-Seppälä, T. (2000). Rikosten seuraamukset. WSOY Lakitieto, Helsinki.
- Lappi-Seppälä, T. (2002). Seuraamukset. Teoksessa Olavi Heinonen et al.: Rikosoikeus. Toinen, uudistettu painos. WSOY Lakitieto, Helsinki.
- Lappi-Seppälä, Tapio (2006). Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Yliopistopaino, Helsinki.
- Lappi-Seppälä, T. & Hinkkanen, V. (2004). Selvityksiä raiskausrangaistuksista ja rangaistuskäytännön yhtenäisyydestä. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Louhelainen, Pekka (toim.). Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankeeseen työryhmäraportteja I–II. Gummerus kirjapaino, Saarijärvi 2003.
Saatavilla: https://oikeus.fi/hovioikeudet/rovaniemenhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_rovaniemenhovioikeus/m24O5405n/Laatuhankeeseen_raportti_I-II.pdf. Luettu 10.3.2019.
- Niemi, Hannu (2019) (toim.) Seuraamusjärjestelmä 2017. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia 32. Helsinki.
- Niemi, H., & Lehti, M. (2014). Eräiden talousrikosten rangaistuskäytäntö. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Rikoslain 6. luku 2003/515. Annettu Helsingissä 13.6.2003.
Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki#L6>. Luettu 15.10.2019.
- Savela, Antti (toim.): Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhankeeseen työryhmäraportteja VII. Gummerus kirjapaino, Saarijärvi 2006. Saatavilla: https://oikeus.fi/hovioikeudet/rovaniemenhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_rovaniemenhovioikeus/sw9hI9BPL/Laatuhankeeseen_raportti_VII.pdf. Luettu 10.3.2019
- Spohn, C., & Holleran, D. (2000). The imprisonment penalty paid by young, unemployed black and Hispanic male offenders. *Criminology*, 38(1), pp. 281–306.
- Sporer, S. L., & Goodman-Delahunty, J. (2009). Disparities in sentencing decisions. Teoksessa Margit E. Oswald, Steffen Bieneck, Jorg Hupfeld-Heinemann (toim.) *The social psychology of punishment of crime*, pp. 379–401.
- Steffensmeier, D., Ulmer, J., & Kramer, J. (1998). The interaction of race, gender, and age in criminal sentencing: The punishment cost of being young, black, and male. *Criminology*, 36(4), pp. 763–798.
- Suomen perustuslaki 1999/731. Annettu Helsingissä 11.6.1999. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Luettu 15.10.2019.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-6680. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 22.5.2019]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/syyttr/index.html>
- Tapani, J. & Tolvanen, M. (2011). Rikosoikeus. Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Alma Talent.
- Ulmer, J. T. (2012). Recent developments and new directions in sentencing research. *Justice Quarterly*, 29(1), 1–40.
- Ulmer, J.T. & Johnson, B. (2004). Sentencing in Context: A Multilevel Analysis, 42 *Criminology* 137, 178.